

کتابخانه‌ی اگزوتیکس | برگه‌ی مرجع نگهداری

راهنمای نگهداری اژدهای آبی چینی

خزنده‌ای درخت‌زی، آب‌دوست و ترسو که سلامتش به فضای عمودی بزرگ، رطوبت پایدار و آب تمیز بستگی دارد.

عکس: Physignathus cocincinus، پارک ملی خائو یای، از Rushenb، ویکی‌مدیا کامنز، مجوز CC BY-SA 3.0

۱. کارت اطلاعات سریع

نام فارسی / علمی	اژدهای آبی چینی (اژدهای آبی هندوچینی) / *Physignathus cocincinus*؛ با اژدهای آبی استرالیایی که گونه‌ی دیگری است اشتباه نشود
طول عمر	معمولاً ۱۰ تا ۱۵ سال؛ با نگهداری بسیار خوب گاهی بیشتر (منابع متفاوت‌اند)
اندازه‌ی بالغ	نر تا حدود ۹۰ سانتی‌متر و ماده حدود ۶۰ سانتی‌متر، با احتساب دم که بیش از نیمی از طول بدن است
سطح دشواری	متوسط تا زیاد؛ برای اولین خزنده توصیه نمی‌شود
رژیم غذایی	همه‌چیزخوار با گرایش به حشرات: حشرات متنوع پایه‌ی رژیم، به‌علاوه‌ی کمی سبزی و میوه؛ طعمه‌ی مهره‌دار فقط گاهی برای بالغ‌ها
دما	نقطه‌ی آفتاب‌گیری ۳۲ تا ۳۵ درجه‌ی سانتی‌گراد؛ هوای محیط در نیمه‌ی گرم حدود ۲۷ تا ۳۰ درجه؛ نیمه‌ی خنک ۲۴ تا ۲۶ درجه؛ شب حدود ۲۱ تا ۲۴ درجه
رطوبت	هدف ۷۰ تا ۸۰٪ (برخی منابع ۶۰ تا ۸۰٪) همراه با تهویه‌ی خوب
نور	UVB و نور مرئی، روزانه حدود ۱۲ ساعت با تایمر؛ UVI حدود ۳ تا ۴ در نقطه‌ی آفتاب‌گیری (منابع متفاوت‌اند)؛ تاریکی کامل در شب
اجتماعی / تنها	نگهداری انفرادی ساده‌ترین و امن‌ترین انتخاب است؛ دو نر را هرگز با هم نگه ندارید

۲. مناسب چه کسی است؟

انتخاب خوبی است اگر...

- تجربه‌ی نگهداری خزنده دارید و دنبال چالش بعدی هستید.
- جای محفظه‌ی بلند و بزرگِ دوران بلوغ را دارید.
- تعویض روزانه‌ی آب و کنترل رطوبت برایتان شدنی است.
- تماشای رفتار طبیعی را به بغل کردن ترجیح می‌دهید.

بهتر است صبر کنید اگر...

- این اولین خزنده‌ی شماست؛ گونه‌های مناسب مبتدی را ببینید.
- حیوانی آرام برای هندلینگ یا برای کودک می‌خواهید.
- فقط جای یک محفظه‌ی کوچک را دارید.
- به دامپزشک اگزوتیک دسترسی ندارید.

نکته‌ی قانونی و اخلاقی

این گونه در فهرست سرخ IUCN «آسیب‌پذیر» ارزیابی شده و از سال ۲۰۲۳ در پیوست ۲ کنوانسیون سایتس (CITES) قرار دارد؛ یعنی تجارت بین‌المللی آن نیازمند مجوز است. بخشی از حیوانات بازار، به‌ویژه بالغ‌ها، صیدشده از طبیعت‌اند و معمولاً با تنش، بار انگلی و زخم پوزه می‌رسند. فقط حیوان پرورش‌یافته در اسارت با منشأ روشن و قانونی بخرید و پیش از خرید، مقررات فعلی ایران را از مراجع رسمی بپرسید. حیوان را هرگز در طبیعت رها نکنید؛ این کار هم برای خودش کشنده است و هم برای طبیعت خطر دارد.

۳. محل نگهداری و تجهیزات

مورد	حداقل پیشنهادی	چرا مهم است؟
محفظه‌ی جوان	حدود ۹۰×۴۵×۹۰ سانتی‌متر (طول×عمق×ارتفاع) فقط برای چند ماه اول	بچه‌ها سریع رشد می‌کنند؛ بهتر است از ابتدا برای ارتقا برنامه داشته باشید.
محفظه‌ی بالغ	حداقل ۹۰×۹۰ سانتی‌متر کف و ۱۸۰ سانتی‌متر ارتفاع؛ برای نر بالغ بهتر است ۱۸۰×۹۰×۱۸۰	حیوان درخت‌زی است؛ فضای کم به استرس، کم‌تحرکی و کوبیدن پوزه منجر می‌شود.
ظرف آب بزرگ	به اندازه‌ای که کل بدن و دم در آن جا شود، با راه خروج آسان	نوشیدن، شنا، دفع و فرار از ترس همه در آب انجام می‌شوند.
شاخه‌ها	چند شاخه‌ی محکم و تمیز با قطرهای مختلف، افقی و مورب، در ارتفاع‌های مختلف	پرش و استراحت را ممکن می‌کنند و باید وزن حیوان را بدون لرزش تحمل کنند.
پوشش و پناهگاه	گیاه زنده یا مصنوعی غیرسمی، برگ پهن و چند مخفی‌گاه در بالا و پایین	احساس امنیت، بهترین پیشگیری از فرار هراسان و زخم پوزه است.
بستر	لایه‌ی عمیق و نگهدارنده‌ی رطوبت: کوکوپیت و خاک بدون کود، با برگ خشک تمیز؛ در قرنطینه دستمال کاغذی	رطوبت را پایدار می‌کند. از چوب کاج و سدر و ماسه‌ی ریز پرهیز کنید.
ابزار سنجش	ترموستات، دو دماسنج دیجیتال، رطوبت‌سنج و ترجیحاً UV-متر	دما و رطوبت را نمی‌شود با حدس زدن مدیریت کرد.

دما: شیب حرارتی عمودی بسازید

خزنده با جابه‌جایی بین گرما و خنکی، دمای بدنش را تنظیم می‌کند؛ پس فقط یک عدد ثابت کافی نیست. منبع گرما را بالای یک شاخه‌ی امن بگذارید تا حیوان بتواند زیر آن آفتاب بگیرد و پایین‌تر به هوای خنک‌تر برود. دما را در محل استراحت خود حیوان اندازه بگیرید و همه‌ی منابع گرما را به ترموستات وصل کنید. شب‌ها افت ملایم طبیعی است و نور شبانه‌ی رنگی لازم نیست، چون چرخه‌ی خواب را به هم می‌زند.

نور UVB

UVB برای ساخت ویتامین D3 و جذب کلسیم لازم است. یک لامپ خطی T5 HO با توان متناسب با ارتفاع محفظه، نزدیک منطقه‌ی آفتاب‌گیری نصب کنید و فاصله را با دفترچه‌ی سازنده و ترجیحاً UV-متر تنظیم کنید. شیشه و بیشتر پلاستیک‌ها UVB را رد نمی‌کنند و تور فلزی آن را کم می‌کند. لامپ را طبق توصیه‌ی سازنده عوض کنید، حتی اگر هنوز روشن است.

رطوبت و تهویه

رطوبت پایدار، با مه‌پاشی چندبار در روز یا مه‌ساز خودکار، و بستر مرطوب اما نه خیس حفظ می‌شود. افزایش موقت بعد از مه‌پاشی طبیعی است. اما محفظه‌ی خیسِ بی‌تهویه که هیچ‌وقت خشک نمی‌شود، زمینه‌ی عفونت پوستی و تنفسی است؛ پس تهویه در بالا و پایین محفظه به اندازه‌ی رطوبت اهمیت دارد.

سه خطر محیطی رایج

شیشه‌ی شفاف: حیوان ترسیده مستقیم به جلو می‌پرد و پوزه‌اش زخم می‌شود؛ پشت و دو طرف محفظه را کدر کنید و تا وقتی حیوان عادت کند، روی بخشی از جلو نوار یا برچسب مات بزنید. **لامپ داغ:** محافظ توری بگذارید و دسترسی مستقیم به لامپ را ببندید؛ این حیوان بالاروی خوبی است و سوختگی رایج است. سنگ گرمایشی استفاده نکنید. **برق و آب:** تجهیزات برقی باید از آب و مه‌پاش دور باشند؛ سیم‌ها را با قوس رو به پایین نصب کنید و در صورت امکان برق محفظه را از مسیر دارای کلید محافظ جان تأمین کنید.

۴. تغذیه

سن	دفعات	ترکیب پیشنهادی
جوان (تا حدود ۱ سال)	روزانه، گاهی دو وعده‌ی کوچک	تقریباً تمام رژیم حشرات متنوع با اندازه‌ی مناسب؛ کمی سبزی برای عادت کردن
نیمه‌بالغ	یک روز در میان	بیشتر حشرات، و افزایش تدریجی سبزی و میوه
بالغ	۲ تا ۴ بار در هفته بر اساس وضعیت بدن	حشرات پایه؛ حدود ۱۰ تا ۲۰٪ گیاهی (منابع متفاوت‌اند)؛ مهره‌دار کوچک فقط گاه‌به‌گاه

چه بدهیم؟

- **حشرات پایه:** جیرجیرک، ملخ پرورشی، سوسک دوبیا، لارو مگس سرباز سیاه، کرم ابریشم
- **گاه‌به‌گاه:** کرم آرد و سوپرورم؛ کرم موم فقط تشویقی چون چرب است
- **گیاهی:** کلم برگ، کاسنی، برگ قاصدک، کدو رنده‌شده، هویج رنده‌شده، کمی انواع توت و انبه
- **مهره‌دار (فقط بالغ):** نوزاد موش به‌ندرت؛ چرب است و زیاده‌روی به چاقی می‌انجامد

چه ندهیم؟

- حشرات گرفته‌شده از طبیعت: احتمال سم و انگل دارند؛ کرم شب‌تاب سمی است
- آووکادو، پیاز، ریواس، مرکبات و غذاهای انسانی
- اسفناج و برگ چغندر به‌صورت مکرر، چون جذب کلسیم را کم می‌کنند
- ماهی منجمد به‌صورت مکرر: برخی ماهی‌ها تیامین را تخریب می‌کنند
- طعمه‌ی بزرگ‌تر از فاصله‌ی بین دو چشم حیوان

تغذیه‌ی حشرات و مکمل: حشرات را ۲۴ تا ۴۸ ساعت پیش از مصرف با سبزی و غذای مغذی تغذیه کنید. برای جوان‌ها در بیشتر وعده‌ها و برای بالغ‌ها در حدود نیمی از وعده‌ها حشرات را به پودر کلسیم آغشته کنید و حدود هفته‌ای یک‌بار از مولتی‌ویتامین خزندگان استفاده کنید. نوع و میزان مکمل، به‌ویژه D3، به کیفیت UVB بستگی دارد؛ زیاده‌روی هم مضر است و بهتر است برنامه را با دامپزشک تنظیم کنید.

آب: آب بدون کلر و تمیز همیشه در دسترس باشد. بسیاری از این حیوانات از قطره‌های روی برگ هم می‌نوشند، پس مه‌پاشی بخشی از برنامه‌ی آبرسانی است. غذا را در ظرف بدهید تا بستر کمتر بلعیده شود، و حشره‌ی زنده‌ی خورده‌نشده را بعد از وعده بردارید.

۵. برنامه‌ی مراقبت

روزانه

- ☐ تعویض کامل آب و شستن ظرف؛ این حیوان معمولاً در آب دفع می‌کند
- ☐ کنترل دما و رطوبت و عملکرد تایمر
- ☐ مه‌پاشی طبق نیاز
- ☐ غذادهی طبق سن و برداشتن غذای باقی‌مانده
- ☐ نگاه به پوزه، چشم، انگشتان، مدفوع و رفتار

هفتگی

- ☐ جمع‌آوری مدفوع و نقاط کثیف بستر
- ☐ تمیز کردن شیشه و شاخه‌ها
- ☐ توزین با ترازوی آشپزخانه و ثبت در دفترچه
- ☐ بررسی نازل‌ها، مه‌ساز و کیفیت حشرات

ماهانه

- ☐ تمیز کردن عمیق وسایل با ضدعفونی‌کننده‌ی ایمن و آبکشی کامل
- ☐ عوض کردن بستر آلوده یا کپک‌زده
- ☐ بررسی ایمنی سیم‌ها، پیچ‌ها و محکم بودن شاخه‌ها
- ☐ سنجش دوباره‌ی UVI و کالیبره کردن دماسنج

سالانه و بهداشت شما

- ☐ معاینه‌ی سالانه و آزمایش مدفوع
- ☐ تعویض لامپ UVB طبق توصیه‌ی سازنده
- ☐ شستن دست‌ها با آب و صابون بعد از هر تماس؛ خزندگان می‌توانند ناقل سالمونلا باشند
- ☐ تخلیه‌ی آب ظرف در سینک آشپزخانه ممنوع؛ کودکان خردسال، افراد باردار و کم‌ایمنی تماس نداشته باشند

۶. رفتار و دست‌آموزی

رفتار	معنای احتمالی
تکان دادن سر	اعلام قلمرو یا نمایش اجتماعی، به‌ویژه در نرها؛ وقتی افراطی شد، ببینید آیا حیوان دیگری یا بازتاب خودش را می‌بیند
تکان دادن دست	نشانه‌ی تسلیم یا آرام کردن موقعیت، بیشتر در جوان‌ها و ماده‌ها
پرش به آب یا فرار	پاسخ طبیعی به ترس؛ در طبیعت از شاخه‌ی بالای آب به رودخانه می‌پرد
مالیدن پوزه به شیشه	نشانه‌ی تنش، فضای کم یا درک نکردن شیشه؛ محیط را اصلاح کنید و آن را عادی ندانید

ضربه‌ی دم، گاز، دهان باز	دفاع؛ حیوان را رها کنید و اجازه دهید آرام شود. دهان باز مداوم می‌تواند نشانه‌ی بیماری یا گرمای زیاد باشد
زیر آب ماندن	می‌تواند دقایق طولانی زیر آب بماند و معمولاً طبیعی است؛ اگر همراه بی‌حالی یا نشانه‌ی دیگری بود، بررسی شود

روش درست دست‌آموزی

- **ابتدا فقط عادت دادن:** در روزهای اول حیوان را بلند نکنید. نزدیک محفظه آرام بنشینید و با پنس به او غذا بدهید.
- **از پهلو نزدیک شوید:** دست از بالا برای این حیوان یادآور شکارچی است. اجازه دهید خودش روی دست بیاید.
- **حمایت کامل بدن:** سینه و کمر را با هر دو دست نگه دارید و هرگز از دم نگیرید. ناخن‌هایش تیز است و ممکن است پوست را خراش دهد.
- **جلسات کوتاه و پایدار:** چند دقیقه در اتاق امن با در بسته، پنجره‌ی بسته و بدون حیوانات دیگر؛ این حیوان می‌تواند سریع فرار کند.
- **انتظار واقع‌بینانه:** بسیاری از آن‌ها به صاحب خود عادت می‌کنند، اما به‌ندرت به آرامی اژدهای ریشو می‌شوند.

نگهداری مشترک: اگر با وجود این قصد نگهداری گروهی دارید، فقط یک نر با یک یا چند ماده در محفظه‌ای بسیار بزرگ‌تر ممکن است کار کند و باید مراقب گاز گرفتن، راندن از غذا و استرس باشید. دو نر را با هم نگه ندارید. ماده حتی بدون نر هم ممکن است تخم بگذارد؛ پس محلی با خاک مرطوب و عمیق برای ماده‌ی بالغ در نظر بگیرید.

۷. مشکلات شایع سلامت و نشانه‌های هشدار

مشکل	نشانه‌ها	علت یا زمینه‌ی رایج
زخم پوزه	ساییدگی، زخم، قرمزی یا تورم نوک پوزه؛ در موارد شدید بدشکلی فک	برخورد مکرر با شیشه، استرس و فضای کم؛ می‌تواند به استخوان برسد
بیماری متابولیک استخوان	لرزش عضله، ضعف، نرمی یا بدشکلی فک و اندام، شکستگی	UVB ناکافی، کمبود کلسیم، رژیم نامتعادل
پوست‌اندازی ناقص	پوست باقی‌مانده روی انگشتان یا نوک دم؛ تغییر رنگ پوست زیر آن	رطوبت پایین؛ می‌تواند خون‌رسانی را قطع کند و به از دست رفتن انگشت یا دم منجر شود
عفونت تنفسی	صدای نفس، ترشح بینی، حباب یا دهان باز، بی‌حالی	دمای پایین، محفظه‌ی خیس بی‌تهویه، استرس
عفونت دهان	قرمزی لثه، ترشح، بی‌اشتهایی، پلاک داخل دهان	زخم پوزه یا دهان، ضعف ایمنی، مشکلات محیطی
انگل و اسهال	کاهش وزن با وجود اشتها، مدفوع بدبو یا شل، حیوانات صیدشده بیشتر	منشأ وحشی، آب و محیط آلوده؛ نیاز به آزمایش مدفوع دارد
عفونت پوستی و آبسه	تاول، برآمدگی، زخم یا لکه‌ی تیره روی پوست یا شکم	محیط کثیف یا همیشه خیس، گزش، زخم سوختگی

انسداد گوارشی	بی‌اشتهایی، ورم شکم، دفع نکردن، ضعف اندام عقبی	بلعیدن بستر، کم‌آبی، دمای پایین، طعمه‌ی بزرگ
چاقی	چربی زیاد قاعده‌ی دم و بدن، کم‌تحرکی	غذای چرب، نوزاد موش زیاد، وعده‌های زیاد، فضای کم
احتباس تخم	ماده با شکم بزرگ، بی‌قراری یا زور زدن، سپس بی‌حالی و بی‌اشتهایی	نبود محل مناسب تخم‌گذاری، کمبود کلسیم؛ می‌تواند اورژانسی باشد

این جدول برای شناسایی زودهنگام است، نه تشخیص. درمان هر کدام به معاینه و تشخیص دامپزشک نیاز دارد؛ از درمان خودسرانه و داروهای حیوانات دیگر پرهیز کنید.

۸. چه زمانی فوراً به دامپزشک اگزوتیک مراجعه کنیم؟

این موارد را همان روز جدی بگیرید

- نفس کشیدن با دهان باز، صدای خس‌خس یا ترشح و حباب از بینی و دهان
- لرزش عضلانی، تشنج، ناتوانی در بالا رفتن یا بلند کردن بدن
- زخم پوزه‌ی خون‌ریزی‌دهنده، تورم صورت یا فک، یا ضربه و سقوط
- شکستگی احتمالی، سوختگی یا گازگرفتگی عمیق
- بافت قرمز بیرون‌زده از کلواک
- ماده‌ی زورزننده یا بی‌حال با شکم بزرگ
- سیاه یا کبود شدن انگشت یا نوک دم زیر پوست باقی‌مانده
- بی‌حالی شدید، چشم‌های فرورفته و پوست چروکیده

تا رسیدن به دامپزشک: حیوان را در ظرف تهویه‌دار و تیره با حوله‌ی تمیز و دمای امن نگه دارید، از جابه‌جایی غیرضروری پرهیز کنید، غذا یا دارو ندهید و عکس یا فیلم، شرایط محفظه و نمونه‌ی تازه‌ی مدفوع را همراه ببرید. بی‌اشتهایی ادامه‌دار یا کاهش وزن تدریجی هم اورژانسی نیست اما باید در چند روز بررسی شود؛ معیار دقیق‌تر در راهنمای علائم بیماری آمده است.

۹. چک‌لیست خرید و انتخاب حیوان سالم

حیوان سالم

- ☐ هوشیار، پرتحرک و با واکنش سریع
- ☐ پوزه‌ی سالم، بدون زخم یا ساییدگی
- ☐ چشم باز و شفاف و بینی بدون ترشح
- ☐ فک صاف، اندام قوی و انگشتان کامل
- ☐ پوست تمیز و قاعده‌ی دم پر
- ☐ کلواک تمیز و دیدن غذا خوردن در حضور شما

پیش از آوردن به خانه

- ☐ پرورش در اسارت و منشأ قانونی را بپرسید
- ☐ سن، رژیم و تاریخ آخرین غذا را بپرسید
- ☐ محفظه را چند روز زودتر راه‌اندازی کنید
- ☐ دامپزشک اگزوتیک را از پیش پیدا کنید
- ☐ قرنطینه‌ی چند هفته‌ای و آزمایش مدفوع
- ☐ بودجه‌ی محفظه‌ی نهایی را کنار بگذارید

۱۰. پرسش‌های متداول

آیا اژدهای آبی برای مبتدی مناسب است؟

معمولاً نه. مراقبت روزانه‌اش پیچیده نیست، اما فضا، رطوبت و حساسیت به استرس آن را از گونه‌هایی مثل گکوی پلنگی یا اژدهای ریشو سخت‌تر می‌کند.

آیا به استخر بزرگ نیاز دارد؟

ظرف باید به اندازه‌ی کل بدن باشد، اما لازم نیست استخر عمیق بسازید. مهم‌تر از عمق، تعویض مرتب آب و راه خروج آسان است. فیلتر کمک می‌کند ولی جای تعویض و تمیز کردن را نمی‌گیرد.

چرا پوزه‌اش زخم شده است؟

معمولاً به‌خاطر برخورد به شیشه به دلیل ترس یا فضای کم است. هم زخم باید معاینه شود و هم محیط اصلاح؛ بدون رفع علت، زخم برمی‌گردد.

چطور نر و ماده را تشخیص دهیم؟

نر بالغ معمولاً سر بزرگ‌تر، تاج بلندتر و منافذ رانی برجسته‌تری دارد. این تفاوت‌ها در جوان‌ها مطمئن نیستند و معمولاً با رشد مشخص می‌شوند.

کم غذا خوردن همیشه خطرناک است؟

نه لزوماً؛ جابه‌جایی، تغییر محیط و پوست‌اندازی می‌توانند موقتاً اشتها را کم کنند. دما، نور و رطوبت را بررسی و وزن را ثبت کنید. اگر کاهش وزن یا نشانه‌ی دیگری داشت، به دامپزشک مراجعه کنید.

آیا نیاز به خواب زمستانی دارد؟

این گونه به خواب زمستانی کامل نیاز ندارد. حیوان ممکن است در زمستان کمی کم‌تحرک‌تر و کم‌اشتهاتر شود، اما عمداً او را سرد نکنید و بی‌حالی واقعی را عادی ندانید.

۱۱. هشدار پایانی

این راهنما برای آموزش صاحبان خزنده تهیه شده و **جایگزین معاینه‌ی دامپزشک نیست**. عددها محدوده‌های مرجع‌اند و ممکن است بسته به سن، جنس و وضعیت حیوان متفاوت باشند. هیچ دارو یا دوزی در این برگه ذکر نشده است؛ در صورت بروز هر نشانه‌ی بیماری، با دامپزشک اگزوتیک مشورت کنید.

برای مطالعه‌ی بیشتر در سایت: اژدهای آبی چینی، زخم پوزه، راه‌اندازی تراریوم، نور UVB، ترموستات و دماسنج، بیماری متابولیک استخوان، پوست‌اندازی ناقص، کمبود تیامین، کیفیت آب، برنامه‌ی قطعی برق، قرنطینه، جعبه‌ی کمک‌های اولیه و پیدا کردن دامپزشک اگزوتیک خوب.